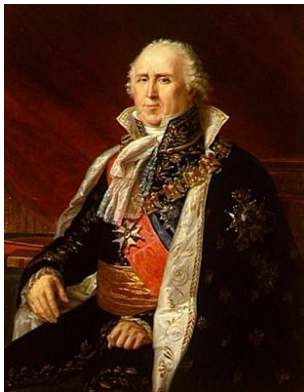

Namens Napoleon.

Van zomer tot zomer: 1810-1811.

Op 8 juli 1810 verenigde Napoleon Holland met Frankrijk: “la Réunion”. Het duurde 2 tot 4 dagen voordat dit in Haagse bestuurskringen bekend raakte en nog eens 6 dagen tot men het in Ouderkerk aan de Amstel vernam. Dat gaf de keizer de kans allerlei maatregelen te treffen om zijn veeleisende veranderingen soepel te laten verlopen. Zo geliefd waren de “kale Fransen” niet, wist hij.

Fransen en Belgen de baas in het bestuur.

Napoleons plaatsvervanger en vertrouweling in Den Haag werd de Hertog van Plaisance, de heer Lebrun (links). Deze 71-jarige stond bekend om zijn beminnelijke houding en leek daarom geschikt het civiel bestuur te leiden. Een topmilitair als de Hertog van Reggio, de heer Oudinot, kreeg de militaire leiding toevertrouwd.

Hier en elders in deze geschiedenis van de Franse Tijd dringen zich de parallellen op aan de Duitse bezetting zo'n 130 jaar later. Niet alleen bestuurlijk maar ook in militaire zaken zoals een versterking als blokkade bij de Duivendrechtse Brug.

Het aloude Amstelland werd samengevoegd met Utrecht (net zoals in de middeleeuwen) tot het departement Zuiderzee . Tot prefect van dit nieuwe departement benoemde Napoleon een deftige Belg, De Celles genaamd, Graaf van het Keizerrijk. Hij was het Frans zowel als het “Hollands” machtig en zodoende een aanwinst voor het gouvernement. Hij ontpopte zich als een onverbiddelijke autoriteit en deed niet veel om zich geliefd te maken (hij vertrok snel en onopgemerkt in 1813). Meteen liet hij merken wie de baas was door vinnige brieven rond te sturen op basis van keizerlijke decreten. De heer Abbema werd benoemd tot Onderprefect en bleek ook al zo'n lastig heerschap (later ontslagen om duistere affaires) waar het gemeentebestuur veel mee te maken kreeg.

Om erger te voorkomen . . .

In Ouder-Amstel had Dr. D.Th.Kemper de burgemeesterstaken behartigd. Een echte dorpsnotabele. Hij was Doctor in de Rechten, gepromoveerd te Leiden en werd na zijn notaris- en bestuurswerk in Ouder-Amstel, kantonrechter (op 4 januari 1811 per keizerlijk decreet benoemd) in de Watergraafsmeer. Hij werkte op het Rechthuis dat er nu nog staat aan de Middenweg bij de Oetewalerbrug . In de nieuwe juridische indeling viel Ouder-Amstel onder dit kanton.

Per 1 augustus 1810 werd het nieuwe gemeentebestuur geïnstalleerd. Ondanks dat de heer A.Luden “maire” werd, bleef de heer Kemper als adjunct-maire verreweg de belangrijkste autoriteit. A.Regtuyt, G. Meyers, I. Geyzen, Uitenbogaard, Fr. Lampe, R. van Breed werden tot Municipale Raden (Raadsleden) benoemd en beëdigd. Het dorpse bestuurscircuitje was klein en er waren geen

andere kandidaten beschikbaar. De eed van trouw aan de keizer was slechts een flinterdunne garantie.

Geen rietsuiker, dan bietsuiker.

Nog altijd bestond het idee dat er weliswaar geen sprake meer was van een “Gouden Eeuw” maar dat er nog genoeg geld te halen viel uit het “rijke Holland”. Helaas was ’t al crisis sinds het einde van de Patriottentijd. Bezuinigingen en belastingen drukten steeds zwaarder op de mensen maar dat was niet alles. Minstens zo erg was het verlies van de handel met Engeland op de koloniale waren. Tot in onze gemeente klonk de afschuw door over de onbetaalbare rietsuiker. Wel 50% belasting moest afgedragen worden als dit product al verkrijgbaar was. Overal verrezen controleposten van de douaniers met de zorg voor naleving van het in 1806 ingevoerde Continentaal Stelsel. Zo kreeg Jan Schenk opdracht wachthuisjes langs de Amstel te bouwen. Dat was in januari 1811. Bovendien waren de Franse eisen tot het leveren van meer paarden, foerage, transportmiddelen gigantisch. Het regende klachten op het Rechthuis en de armoede en werkloosheid namen zienderogen toe.

Conscriptie.

Zo heette de geïmporteerde dienstplicht uit Frankrijk. Ongekend alhier. In het verleden, toen de Patriotten het voor het zeggen hadden, werd er tijdens een vrolijk drinkgelag in het Rechthuis om geloot wie de wapenen moesten opnemen, medelijdend aangeduid als de “uitgelotenen”. Met het nieuwe systeem kreeg een persoon minder kans de dienstplicht te kunnen ontlopen. Alleen wie rijk was kon een ander in zijn plaats laten gaan: een remplaçant. Dit bevorderde juist niet de tijdens de Franse Revolutie bejubelde gelijkheid. Met Napoleon mee als soldaat was al geen pretje: te veel sneuvelden of werden invalide. Een overwinning, zo wist men van de Hollandse Brigade in het door guerrilla verscheurde Spanje (1808/1809) zat er niet altijd in. Ook de dienst op de vloot of bij de kustverdediging bewees telkens hoe levensgevaarlijk dienstplicht was. Wie “het geluk” had als arbeidsplichtige bij de kustverdediging ingedeeld te worden, moest rekening houden met uitputtende werkdagen zonder voldoende voedsel en fatsoenlijk onderdak. Een aantal uit onze gemeente kregen hiermee te maken.

Opzenden.

Uit het archief blijkt hoe het gemeentebestuur probeerde te traineren. Weerbare mannen waren niet te vinden of juist ziek geworden of ze waren wel “opgezonden” maar niet aangekomen. Tenslotte gingen er 3 mannen begin Louwmaand (januari) 1811. Nicolaas Schaap, Hans Jurrie Pietzoon en Hendrick Heckman reisden als kustbewaarders naar Texel. Echter, ze werden afgekeurd en geretourneerd maar op 15 januari toch weer goedgekeurd. Op 28 februari 1811 werden Teunis de Rué en Cornelis Brouwer uitgeloot als kanonniers-kustbewakers maar zij hadden plaatsvervangers gevonden in Marte Nagtegaal en Jan Degenkamp. Dirk Labots en Willem Baar gingen naar Texel.

Bureaucratie.

Om niemand aan de conscriptie te laten ontsnappen, moesten tabellen worden ingevuld door de deelnemers en zij dienden daartoe midden februari op het Rechthuis te verschijnen: tussen 10 en 2

uur. Dit werd nog eens herhaald om alle betreffende mannen te kunnen bereiken. Op 13 maart was er een loting in de Amstelkerk te Amsterdam. De weerbare mannen uit Ouder-Amstel moesten op tijd met de boot mee, die om 9 uur vertrok om er 11 uur te zijn. Tijdens de loting zouden

ze voorzien worden van eten en drinken. Wie soldaat werd had zich te melden bij het Arsenaal voor de benodigde uitrusting en ging daarna naar de kazerne Sint Charles (later de Oranje Nassaukazerne), vlakbij de Muiderpoort.

Zonder plaatsvervangers moesten Jacobus Verhaar, Ary Hogenhout en Jan Janse Buis met medebrenging van hun doopcedullen (van de kerk bij ontstentenis van de Burgerlijke Stand) zich op 6 maart al melden. Willem Heydakker, Jacob Stam en Jan Stats mochten kiezen: land- of zeemacht. Pieter Petersen en Pieter van Zijl bleken op 1 april te zijn uitgeloot. De eerder genoemde Hendrick Heckman moest met zijn dorpsgenoot Hendrick van Doren vanaf 6 juli helpen bij de fortificaties in Den Helder.

Hartverscheurend is hoe de weduwe Sterk voortdurend klaagde dat haar zoon Jan onvindbaar was op de Hollandse vloot. Ze bestookte de autoriteiten met brieven om haar zoon op te sporen. Daar gingen vele maanden overheen. Ene Dirk van Zijl was trouwens helemaal uit beeld verdwenen en hij werd aangemerkt als deserteur. Als hij gevonden zou worden, kreeg hij de doodstraf.

Burgerlijke Stand.

Intussen drong de keizer aan op snellere invoering van deze instantie zoals die in Frankrijk al bestond vanaf 1790. Aangezien de voorbereiding van de registers op de Burgerlijke Stand te veel tijd kostte voor de ongeduldige Napoleon, mopperde de Prefect De Celles op het gemeentebestuur en beschuldigde hen van traagheid en plichtsverzaking. De predikant van Ouder-Amstel en de pastoors van de Bullewijk en Duivendrecht kregen opdracht inzage te geven in hun doopboeken. De lichtung 1791 was 't eerst aan de beurt. Dat gebeurde nog steeds niet al te vlot. Herhaaldelijk werd er herinnerd aan deze opdracht tot de volgende lichten al weer werden opgeëist, bijvoorbeeld die van 1788. Zelfs de dorpsvroedvrouw werd verplicht op het Rechthuis melding te maken van elke geboorte.

In je blootje bij de Ambtenaar van de Burgerlijke Stand.

Er was geen ontkomen meer aan en het hing voor een ieder duidelijk aan het Rechthuis aangeplakt: vanaf maart 1811 diende een ieder aangifte te doen van geboorte, trouwen en overlijden (destijds met ei geschreven!). Op bepaalde dagen werd er genotificeerd ten overstaan van een bevoegde ambtenaar. De predikant en de beide pastoors werden dwingend verzocht dit van de kansel af te roepen opdat iedereen van deze maatregel op de hoogte kon zijn. Pasgeborenen moesten verplicht bloot getoond worden ter secretarie. Dat was om bewuste verwisseling van sekse tegen te gaan in verband met de conscriptie. Op de aangegeven dagen kwamen de baby's zonder moeder maar met vaders en getuigen helemaal uit de Ronde Hoep of bij de Omval vandaan. Om gangbare voor- en achternamen kon niemand meer heen. Het benadrukte de gelijkheid voor de wet. Trouwen voor de

kerk was alleen mogelijk door eerst bij de Ambtenaar van de Burgerlijke Stand het huwelijk te laten voltrekken. Bij het noteren van “overleiden” werd elk detail van familie en doodsoorzaak gemeld.

Geen privacy.

Het horloge bepaalde je indeling van de dag, via je naam was je vindbaar en op tabellen stond je hele hebben en houden vermeld. Wilde je op reis dan moest je naar de secretarie om een paspoort te kopen voor 2 franken. Was je een eerbare werkgezel of arbeider, dan had je een zakboekje nodig, anders was je een landloper en ging je sowieso het leger in. Je kinderen moesten naar school en zeker ook Frans leren. Aan de Amstelzijde (buurt over Ouderkerk) staat nog steeds het huis van de schooljuf uit die tijd met het opschrift: “de Franse Madam”.

Koepokinjecties.

Ziekte en te vroeg overlijden moesten uitgebannen worden. Plattelandsdokters mochten geen kwakzalvers meer zijn. Gewapend met de injectiespuit gingen ze rond in Ouderkerk en Duivendrecht om kinderen in te enten tegen de gevreesde pokken. Goed gevoede en sterke soldaten, geboren uit krachtige moeders, dat stond Napoleon voor ogen. Net zoals er veeartsen moesten komen voor een sterke gezonde veestapel.

Vrees voor ongeregelheden.

Al in de Oogstmaand (augustus)1810 stroomden de klachten binnen over doortrekkende Franse soldaten en inkwartiering. Te leveren “vivres”(brood, vlees en aardappelen) en “fourages” (haver, stro, hooi voor de paarden) maakten de inwoners boos. Ook de legerleiding ontstak regelmatig in woede over de saboterende bevolking. Zo hadden 98 huzaren en hun 102 paarden honger moeten lijden. Bovendien was de “caserne” te Ouderkerk (vlakbij de batterij aan de Kerkbrug) ontstellend smerig en in verval staat. De Hertog van Reggio “hoogstderzelve” was hierover ontstemd en de kazerne werd nog in dezelfde maand schoongemaakt.

De “Katuijl “ als risicoplek.

Het gemeentebestuur laste allerlei extra vergaderingen in om de problemen aan te pakken. Op 2 punten kon het met het drukke verkeer gemakkelijk spaak lopen. Over de Duivendrechtse Laan (Utrecht-Amsterdam) en in Ouderkerk vanwege het weg- en waterknooppunt vanuit onder andere Haarlem, Gouda, Woerden en Rotterdam. Spannend was het daarom hoe de bevolking zou reageren op de aanwezigheid van meer Franse in plaats van Hollandse soldaten. Er werd geadviseerd die troepen niet onnodig te irriteren. Dat men bevreesd was voor een explosieve stemming onder de bevolking bewijst het volgende: Claes Fransen van de herberg te Duivendrecht (nu Lotgenoten) werd

naar het Rechthuis geroepen. Hij mocht tijdens de aanstaande kermis best weer muziek ten gehore laten brengen mits hij zijn verantwoordelijkheden als kastelein nam voor de eventuele “desordres”.

Inkwartiering van het Franse leger.

Dat was zo'n beetje het ergste wat een familie kon overkomen. Een extra inbreuk op je privacy. Als 't meezat, bleven de militairen 1 nacht en was hun groep niet te groot. Maar vaak kon het oplopen tot wel bijna 600 soldaten met kanonnen en paarden die meerdere nachten in 66 huizen en de kazerne moesten verblijven. Op de 23^e van de Slagtmaand (november) kwamen bij nacht en ontij 490 het dorp Ouderkerk binnenmarcheren. De inkwartiering moest meteen geregeld worden, vond de commandant. De officieren genoten een voorkeursbehandeling, variërend van een eigen kamer tot en met het beste voedsel. De soldaten kampeerden overal in en rond het huis en als ze niet kregen wat ze wensten, pakten ze het gewoon. Zij droegen immers wapens. Het ergste was wel dat de maagdelijke dochters vaak gecharmeerd raakten van de exotische Fransen met voor de ouders niet te accepteren gevolgen.

Ogen en oren van de keizer.

In de herfst van 1810, om precies te zijn de 19^e van de Wijnmaand (oktober), kwam de Hertog van Plaisance met het verzoek aan de gemeente Ouder-Amstel om op de kerktoeren in Ouderkerk de Telegraphische Linie van Antwerpen op Amsterdam te verlengen door een “Telegraaph” te plaatsen. De heer Chappe zelf, de ontwerper van het instrument om snel berichten door te seinen, als secretaris van “de Telegraaph” bemoeide zich met ons dorp. In 't kleine kamertje boven in de toren (van de Amstelkerk) moesten “D'ijssere bouten zijn die dienen om de wijzers van de 4 wijzer-Borden in beweging te brengen”. Timmerman Ruigrok kreeg opdracht eraan mee te werken maar er was elke keer wat. Er was bijvoorbeeld oud lood nodig en waar in oorlogstijd dat vandaan te halen? De bedoeling was met dat seinsysteem de keizer snel van allerlei berichten uit zijn rijk op de hoogte te stellen. Op de 21^e van de Slagtmaand (november) wilde men het werk klaar hebben, maar dat is nooit gelukt.

Leveranties aan het leger.

Ondernemend Ouder-Amstel raakte betrokken bij de oorlogvoering door verplichte registratie. Met name Kruitmolen Sollenburg in de Ronde Hoep kreeg de nodige aandacht. De eigenaar en de werknemers werden geprezen om hun stipte leveranties. Of het om de snuifmolen van Van Dorth ging of de loodwitfabriek, een eenvoudige horlogemaker, kleermaker of een wagenmaker: Prefect De Celles dreigde met moord en brand als de gegevens niet snel bij hem arriveerden. Immers, de keizer verordonneerde dit. Het betekende overwerk voor de klerken en soms ongeordende notities in slordig geschreven handschrift..

Royalty: niet echt populair.

Sinds de aansluiting bij het Franse imperium werd de bevolking opgeroepen mee te leven met de keizerlijke familie. Er moest bijvoorbeeld gebeden worden vanaf de Wijnmaand (oktober) voor een voorspoedige zwangerschap van keizerin Marie Louise. Later ook voor een voorspoedige bevalling.

Voortaan was 15 augustus een nationale feestdag en moest er gevlagd worden ter ere van de verjaardag van Napoleon. Op de 29^e van de Slagtmaand (november) kwam de aankondiging van de jaarlijkse viering van de keizerskroning (sinds 2 december 1804). Vanwege de donkere dagen in die tijd van het jaar was illuminatie van de ramen geboden. Ons gemeentebestuur besloot tot kaarsverlichting voor de ramen van het Rechthuis.

Op 20 maart was de geboorteaankondiging van de koning van Rome, zoon van de keizer. Op 2 juni zou dat tijdens de doopfeesten ook in onze gemeente groots gevierd worden. Dat ging niet door want de keizerlijke majesteiten waren pas 4 juni na een rondreis terug in Parijs en daarom werd het uitgesteld tot 9 juni. Vlaggen, illuminatie, lampionnen, klokgelui, plechtig zingen en gepavoiseerde boten op de Amstel. De bode moest lampionnen, vlaggen en dergelijke tot in alle uithoeken van de gemeente rondbrengen.

De doopfeesten duurden tot en met de verjaardag van Napoleon op 15 augustus. Duur en wie moest dat betalen? Juist!

N.B. Per 1 januari 1811 verdwenen de oude namen van de maanden om plaats te maken voor de tot in onze tijd gebruikelijke.